

ПРО «ВОЛИНЬ-43» У СПОГАДАХ І СВІДЧЕННЯХ УЧЕВИДЦІВ

У Рівненському краєзнавчому музеї відбулася презентація книги Івана Пущука «Волиняни про «Волинь-43»: українська пам'ять про польську експансію на Український Північний Захід у 1938-1944 рр. Усноісторичні свідчення». Книжка стала результатом багаторічних досліджень автора у сфері українсько-польських стосунків згаданого періоду.

До видання увійшли аудіо та писемні спогади мешканців Волинської, Рівненської областей, Південної Волині (Кременеччини), а також тодішніх українськомовних місцевостей Холмщини, Підляшшя і Берестійщини. За словами автора, це лише 9-та частина тих матеріалів, що він зібрав, і в цьому виданні він намагався оприлюднити найцікавіші, найяскравіші спогади і свідчення живих свідків тодішніх подій.

- Це своєрідний дайджест, де 9-та частина матеріалів, які в мене є. Про Волинську область, наприклад, я вже видав 10 книг, 8 ще буде про Рівненську область, а ще Кременеччина, Берестійщина, Холмщина, Підляшшя. Я вибрав усе найцікавіше з моїх надрукованих і ненадрукованих томів. І мав в одну книгу вмістити те, що в мене у 26 книгах. Все це збиралося роками. Із півтори тисячі диктофонних записів я вибрав 570 найефектніших, щоб вони доповнювали одне одне, щоб можна було співставляти якісь факти, події, - розповідає Іван Пушук.

Книжка вийшла невеличким накладом у луцькому видавництві - усього 127 примірників, які будуть розповсюджені по бібліотеках та музеях. Автор дослідження зізнається, що в процесі роботи над книгою йому довелося багато викидати і коротити. І якщо буде перевидання, обіцяє ще доповнити де-

які моменти.

Автор розповідає, що чимало свідчень проливає світло на передумови, початок і впливи різних факторів на польсько-українські стосунки. І в першу чергу це роль червоних партизан, які часто дуже вміло «стикали» лобами українців та поляків. Німці у свою чергу також забезпечували поляків зброєю проти українських повстанців, нацьковуючи одне на одного поляків та українців.

- Підрозділи українських повстанців муляли і німцям, і советам, і полякам. У цій книзі є одна історія, про яку польські історики мовчать. Бо нема чим писатися. У Березнівському районі в Бистричах був підрозділ, сформований з поляків, який належав німцям. А з другого боку в лісах були червоні партизани - але в такому регіоні, де етнічно добру половину становили поляки. Справа в тому, що в ту пору, в 1943 році, між польським урядом і Москвою була дружба і вона, відповідно, мусила бути тут, на місцях. Тому поляки намагалися вгодити червоним партизанам - допомагали їм, давали харчі, мали агентуру в Луцьку, Рівному. Так от біля Бистричів було село Яцковичі, де трималися українські повстанці, які муляли з одного боку червоним партизанам в польських колоніях, а з другого боку - німцям, які мали підрозділ шуцманів-поляків. І там, і там були поляки. Відтак було встановлено зв'язок

між німцями і червоними партизанами, щоб разом напасти в Яцковичах на повстанців, з обох боків одночасно. Щоправда, німці трохи затрималися, вийшла неув'язочка і повстанці вирвалися з того кільця. Це унікальне явище, але воно було, бо так розповідають свідки.

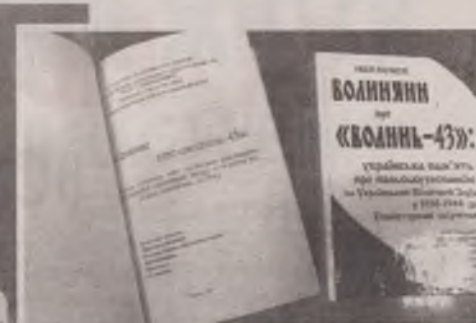
Одним з найгостріших питань, яке досліджується у книзі Івана Пущука, є кількість загиблих під час польсько-українських протистоянь. На противагу цифрам, які називають польські історики, автор видання на основі скрупульозних опитувань мешканців регіону фіксує свої дані.

За його висновками, у тих кризових протистояннях загинуло не більше 9 тис. поляків та не менше 14 тисяч українців, а з Холмщиною ще плюс біля 3,5 тис. Отже, йдеться про те, що українців загинуло в два рази більше і саме українці мають репетувати на весь світ про різанину на Волині.

- То зовсім неправда, що було забито 100 тисяч поляків

на Волині. Доказів цього немає. На ту пору - кінець 1943 року там і поляків стільки не було. Я брав списки із польських джерел, радянські списки, і по кожному окремому населеному пункту приходив до людей і допитувався, чи відповідає це істині, чи були там такі люди, чи вони дійсно були забиті, хто це бачив. Принцип у мене був такий: називайте своїм власним голосом мені у диктофон ім'я кожного забитого поляка і українця. Багато що люди підтверджували мені, а от щодо цих цифр я побачив чимало розбіжностей, - зауважує дослідник.

За словами рівненського історика Ігора Марчука, книга є результатом титанічної праці, яку здійснив автор, записавши сотні свідчень. Вона наповнена живим матеріалом від свідків тих подій. Звичайно, це прості селяни, які міркували і сприймали все по-своєму, але це людська пам'ять, це те, що люди пережили і будуть передавати з уст в уста своїм нащадкам. Будь-які документи можна підробити, викривити, переписати, а це живі свідчення того, як воно було на-

справді. Тому ці записи, безперечно, серйозне історичне джерело, переконаний історик.

- Ми маємо розуміти, що на той час було два проекти - польський проект по відновленню кордонів Польщі в межах 1939 року і проект по відновленню Української держави. І були «режисери», які не хотіли бачити ні самостійної України, ні відродженої Польщі. Тому ці два проекти зіштовхнули, - зауважує в свою чергу історик та краєзнавець Андрій Жив'юк. - І сьогодні ми повинні робити акцент саме на цьому, а не на якомусь фатальному розбраті, розбіжностях, ментальній ненависті між поляками і українцями. Хтось дуже вдало розігрував цей сценарій, і, на жаль, і провідники повстанців, і поляки, повелися на цю провокацію. В результаті отримавши Волинь-43. Рахувати треба, це фактаж, і в українській історії цього періоду його не вистачає. Тому ми маємо вести свій підрахунок, але для того, щоб робити верифікацію. Бо насправді зрозуміло, що далеко не всі поляки, які загинули тоді, були жертвами саме українських націоналістів. Тому проблема цифр вимагає ретельного документування.

Ангеліна НЕПОМНЯЩА